

ARAŞTIRMA

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN BİREYSEL VE PROFESYONEL DEĞERLERİ

Hülya KAYA*

Burçin IŞIK**
Nurten KAYA****

Emine ŞENYUVA***

Alınış Tarihi: 20.07.2011

Kabul Tarihi: 02.11.2011

ÖZET

Bu çalışma, hemşirelik öğrencilerinin öğretim yılı başında ve sonunda bireysel değerlerinin ve öğretim yılı sonunda mesleki değerlerinin belirlenerek üst sınıflardaki eğitim programlarına ışık tutacak verileri ortaya koymak amacı ile gerçekleştirildi. Çalışma, bir hemşirelik yüksekokuluna 2009-2010 öğretim yılında kayıt yaptıran birinci sınıf öğrencilerinin tümü ile kesitsel ve boylamsal (longitudinal) türde yapıldı. Veriler; “Bilgi Formu”, Güngör (1998) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Değer Tercihleri Ölçeği”, Orak (1995) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği” ve “Profesyonel Değer Öncelik Sırası Ölçeği” kullanılarak toplandı. Hemşirelik öğrencilerinin öğretim yılı başında ve sonunda bireysel değerlerde sosyal değeri, mesleki değerlerde insan onurunu tercih ettikleri, profesyonel değerlerin tamamını önemli buldukları belirlendi. Bu sonuçlar, hemşirelik öğrencilerinin mesleki davranışlarının etik ilkeler ve değerlerle yüklü olduğuna işaret etmekte olup hemşirelik eğitim programlarının yapılandırılmasına ışık tutması açısından önemlidir.

Anahtar Sözcükler: Değerler; değer yönelimi; hemşirelik öğrencileri; hemşirelik eğitimi.

ABSTRACT

Nursing Students’ Individual and Professional Values

This research was conducted to determine nursing freshmen individual values at the beginning and the end of the academic year and professional values at the end of the academic year and also was conducted to present the data that shed light on nursing curriculum at the higher class. The research was realized as cross-sectional and longitudinal with nursing freshmen registered 2009-2010 academic year. Data were collected by using an “Information Form”, “Value Preferences Scale”, “Nurses Professional Values Scale” and “Professional Value Preferences Scale”. Nursing freshmen would prefer social values as individual values at the beginning and the end of the academic year. They prefer human dignity as professional values and view all professional values as significant. These results indicate that professional behaviors of nursing freshmen have ethical principles and values and results are important to shed light on structuring nursing curriculum, too.

Keywords: Value; value orientation; nursing students; nursing education.

GİRİŞ

Bilimsel, teknolojik, kültürel ekonomik gelişmeler, değişimler ve küreselleşme zaman içerisinde toplumsal değerlerin uygulanmasında değişimlere yol açtığı gibi bireysel ve profesyonel değerlerde de değişime yol açmıştır. Bu nedenlerle değerlerin incelenmesi hem bireysel hem de mesleki düzeyde bilgi vermesi açısından önemlidir. Bireysel düzeyde değerlerin incelenmesi tutum ve davranışlar hakkında ipucu verirken, mesleki düzeyde değerlerin incelenmesi ise, o meslekteki ideal düşünme davranma biçimlerinin ve değerlerin

gelişmesinde etkili olabilecek etmenlerin anlaşılmasında önemli rol oynamaktadır (İmamoğlu ve Aygün 1999).

Değerler konusunda birçok tanım olmasına rağmen yeterince açıklığa kavuşturulduğunu söylemek zordur. Altun Akbaba’nın aktardığına göre (2003), değerler konusundaki çalışmaları ile tanınan Rokeach değeri; “belirli bir davranış ve varoluş amacının kişisel ve toplumsal olarak karşıtlarına tercih edilmesine dair bir inanç” olarak tanımlamaktadır. Yılmaz’ın aktardığına göre

* İ.Ü.Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Öğretimi Anabilim Dalı (Yard. Doç. Dr.)

**İ.Ü.Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Öğretimi Anabilim Dalı (Araş.Gör.Uzm.)

e-posta:burcev@istanbul.edu.tr Tlf: 05382399646

***İ.Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Öğretimi Anabilim Dalı (Araş. Gör. Dr.)

****İ.Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik EsaslarıAnabilim Dalı (Yard. Doç. Dr.)

(2009), değerler ile ilgili dikkat çekici çalışmalar yapan Schwartz sosyal psikolojide geniş ölçüde kabul gören tanımına göre değerleri “kişinin veya diğer sosyal oluşumların hayatına yol gösterici ilkeler olarak hizmet eden, insan doğasının evrensel gerekliliklerini simgeleyen bilinçli amaçlar” şeklinde tanımlamaktadır. Güngör (1998) değerleri, “bireylerin davranışlarına yön veren, diğer yandan onun çevresini algılama ve yargılamasına zemin hazırlayan bir çerçeve” olarak tanımlamakta ve değer çeşitlerini ahlaki, bilimsel, ekonomik, siyasi, estetik, sosyal ve dini değerler olarak özetlemektedir. Alandaki yaygın kullanımına göre ise değerler, insanların davranışlarını yönlendirmede kullandıkları ölçütler, ideal, arzu edilen davranış ve yaşam biçimlerini ifade eden, belirli somut koşulları ve nesnelere aşan üst düzey kavramlar veya doğru kararlara varılmasında bireylere yardımcı olan genel ilkeler gibi çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır (İmamoğlu ve Aygün 1999). Mesleki değerler ise, genel bir yaklaşımla bir meslek grubu tarafından değer verilen nitelikler olarak tanımlanabilmektedir (Fry and Johnstone 2000).

Hemşireliğin hizmet amacı birey, aile ve topluma yardım etmek, yaşanan sağlık sorunlarına çözüm bularak yaşama nitelik kazandırmaktır. Hemşirelerin en değerli varlık olarak gördüğü insanın yaşamına, onuruna, bireysellik ve bütünlüğüne, değerlerine ve kararlarına saygı duyarak nitelikli hizmet verebilmesi için kişisel ve profesyonel davranışlarını yönlendiren değerlerinin farkında olması çok önemlidir (Babadağ 1995, Babadağ 2010).

Hemşire sağlıklı/hasta bireye bakım verirken, davranış ve tutumlarını savunurken, gerekçelerini açıklarken, etik ikilemlerle karşılaştığında karar verirken birtakım dayanaklara yani etik ilkelere ve mesleki değerlere gereksinim duymaktadır (Orak 2005, Babadağ 2010). Hemşirelerin sahip olduğu değerler, sağlıklı/hasta bireylerle, meslektaşlarıyla, diğer ekip üyeleri ile ve toplumla etkileşimine rehberlik etmekte, değer yüklü uygulamalar konusunda karar vermesine yol göstermekte, hemşirelik uygulamaları için temel oluşturmaktadır (Weis and Schank 1997, Rassin 2008, Babadağ 2010). Amerikan Hemşireler Birliği (American Nurses Association-ANA) ve Uluslararası Hemşireler Birliği (International Council of Nurses-ICN) en

önemli durumun sağlıklı/hasta bireyin esenliği olduğunu, temel değerlerin yararlılık olduğunu vurgulayarak, altruizm (özgecilik), estetik, eşitlik, özgürlük, insan onuru, adalet, doğruluk olmak üzere hemşirelikte yedi temel değer belirlemiştir (Orak 2005, Babadağ 2010).

Hemşirelik öğrencileri, mesleki eğitimleri süresince yeni rollerine uyum sağlarken bireysel değerlerinin farkında olmalı ve onları profesyonel değerleri ile bütünleştirmelidirler. Özellikle son yıllarda yaşanan değer yozlaşmasının engellenmesinde eğitim kurumlarının değer kazandırma işlevi daha da önemli hale gelmektedir. Bu bağlamda öğretme-öğrenme sürecinin, hemşirelik öğrencilerinin kendi değer ve inançlarının farkına varacak, eğitimleri sırasında temel bireysel ve mesleki değerleri kazanacak şekilde yapılandırılması önemlidir.

Bu bilgiler ışığında araştırma, hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin hem öğretim yılı başında hem de öğretim yılı sonunda bireysel değerlerinin ve öğretim yılı sonunda mesleki değerlerinin belirlenerek üst sınıflardaki eğitim programlarına ışık tutacak verileri ortaya koymak amacı ile gerçekleştirilmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi ve Yeri

Kesitsel ve boyamsal tipte planlanan araştırmanın evreni, 2009- 2010 öğretim yılında bir hemşirelik yüksekokulunun birinci sınıfına kayıtlı 143 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem oransız küme örnekleme yöntemi ile belirlenmiş ve birinci sınıfa kayıt yaptıran tüm öğrenciler araştırma kapsamına alınmıştır. Öğretim yılı sonunda, öğrencilerden 3'ü araştırmadan, 3'ü okuldan ayrıldığı, 4'üne ulaşamadığı için araştırma 133 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Bir öğrencinin ikinci yarıyılın başında okula başlaması nedeniyle, öğretim yılı başındaki ve sonundaki bireysel değerlerin karşılaştırılmasına ilişkin veri analizleri ise 132 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından geliştirilen öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine yönelik “Bilgi Formu”, “Değer Tercihleri Ölçeği (DTÖ)”, “Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği (HPDÖ)” ve “Profesyonel Değer Öncelik Sırası Ölçeği (PDÖSÖ)” kullanılmıştır.

Bilgi Formu: Öğrencilerin sınıfını, cinsiyetini, yaşını, mezun olduğu okulu, yaşamının büyük bölümünü geçirdiği yerleşim yerini, anne ve babanın öğrenim durumunu, ekonomik durumunu, hemşireliği isteyerek seçip seçmediğini belirlemeye yönelik sorular, araştırmacılar tarafından literatürden yararlanılarak geliştirilmiştir (Eddy, Elfrink and Weis 1994, Atay 2003, Aydın 2003, Martin, Yarbrough and Alfred 2003, Thorpe and Loo 2003, Yapıcı ve Zengin 2003, Sarı 2005, Rassin 2008).

Değer Tercihleri Ölçeği (DTÖ): Güngör (1998), estetik, teorik/bilimsel, iktisadi/ekonomik, siyasi, sosyal, dini ve ahlaki olmak üzere yedili bir değer sıralaması yapmış, ondört değer ifadesinden oluşan değer sıralaması ölçeğini elde etmiştir. Güngör (1998) tarafından geliştirilen ölçeğin Cronbach Alpha ile hesaplanan güvenilirlik katsayısı 0.84 olarak bulunmuştur.

Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği (HPDÖ): Ölçek, Darlene Weis ve Mary Jane Schank tarafından geliştirilmiş ve Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması 2005 yılında Orak (2005) tarafından yapılmıştır. Çalışmamızda, ölçeğin Cronbach Alpha değeri .95 olarak bulunmuştur. Ölçek 44 maddeden oluşmakta ve 11 alt boyutu içermektedir. Ölçekten alınabilecek minimum puan 44, maksimum puan ise 220'dir (Orak 2005). Profesyonel Değer Öncelik Sırası Ölçeği (PDÖSÖ): Hemşirelikte, altruizm (özgecilik), estetik, eşitlik, özgürlük, insan onuru, adalet ve doğruluk olmak üzere yedi temel değer belirlenmiştir (Orak 2005, Babadağ 2010). Öğrencilerin, bakım verirken bu yedi temel değeri, en çok değer verdiği en az değer verdiği göre sıralamalarından oluşmaktadır (Orak 2005).

Öğrencilerin; sosyo-demografik özelliklerine ilişkin veriler öğretim yılının başında (143 öğrenci), bireysel değerlerine ilişkin veriler öğretim yılının başında ve sonunda (132 öğrenci), profesyonel değerlerine ilişkin veriler ise öğretim yılının sonunda (133 öğrenci) toplanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizinde SPSS programının 11.5 versiyonu kullanılmış, toplanan veriler programda veri tabanına girilmiş ve tüm istatistiksel analizler aynı programda gerçekleştirilmiştir. Sürekli değişkenler aritmetik ortalama, standart sapma, minimum, maksimum

ve medyan değerleri olarak, kategorik değişkenler ise frekans ve yüzde olarak ifade edilmiştir. Elde edilen verilerin normallik analizi için Bir Grupta Kolmogorov-Smirnov Uyum İyiliği Testi uygulanmış ve bazı dağılımların normal olmadığı saptanarak; ordinal değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesinde Spearman's rho korelasyon tekniği, iki grubun ortalamalarının karşılaştırılmasında Mann-Whitney U-testi, üç veya daha fazla grubun ortalamalarının karşılaştırılmasında Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Kruskal-Wallis testi sonrası çoklu karşılaştırmada Bonferroni Adjusted Mann-Whitney testinden yararlanılmıştır (Özdamar 2001, Akgül 2005).

Etik Yaklaşım

Araştırma verilerinin toplandığı yükseköğretim müdürlüğünden izin alınmıştır. Araştırmaya katılmaya isteklilik, gönüllülük ilkesine özen gösterilerek, veri formları dağıtılmadan önce öğrencilere, araştırma hakkında kısa bir açıklama yapılmış ve sözlü onayları alınmıştır. Öğrencilere araştırmanın boyutsal bir çalışma olduğu ve her yılın sonunda bu verilerin tekrar toplanacağı açıklanmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Hemşirelik öğrencilerinin sosyo-demografik özelliklerine, bireysel değerlerine ve etkileyen değişkenlere, profesyonel değerlerine yönelik bulgular Tablo 1, 2, 3 ve 4'de sunulmuştur.

Hemşirelik Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özellikleri

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri çoğunluğu oluşturan gruplar açısından incelendiğinde; %79.7'si kadındır, yaş ortalaması 18.94±1.41 yıldır, %49'u Anadolu/Fen lisesi/Özel lise mezunudur, %55.9'u yaşamının önemli bir bölümünü şehirde geçirmiştir, %51'inin annesi ve %44.1'inin babası ilköğretim mezunudur, %57.3'ü gelirinin giderlerini karşılamadığını, %86.7'si hemşirelik mesleğini isteyerek seçtiğini ifade etmiştir.

Hemşirelik Öğrencilerinin Öğretim Yılı Başında ve Sonundaki Bireysel Değerleri

Tablo 1'de hemşirelik öğrencilerinin öğretim yılı başında ve sonundaki bireysel değerleri puan ortalamaları görülmektedir. Hemşirelik öğrencilerinin bireysel değerleri öğretim yılı başında sırası ile sosyal (5.83±3.54), siyasi (4.39±3.44), iktisadi/ekonomik

(4.33±3.31), estetik (4.23±3.60), ahlaki (4.12±3.08), teorik/bilimsel (2.57±3.09) ve dini (2.32±3.10) değerler olarak saptanırken; öğretim yılı sonunda bu sıralama; sosyal (5.11±3.48), iktisadi/ekonomik (5.03±3.98), siyasi (4.14±3.26), ahlaki (4.04±2.76), estetik (3.97±3.31), teorik/bilimsel (2.92±3.19) ve dini (2.77±3.19) değerler olarak belirlenmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin öğretim yılı başında ve sonundaki Değer Tercihleri Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında istatistiksel anlamlılıkta fark bulunmamıştır ($p>0.05$).

Hemşirelik öğrencilerin öğretim yılı başında ve sonundaki temel değerinin sosyal değer olduğu belirlenmiştir. Spranger'ın sınıflamasını temel alan Güngör'ün sınıflamasında temel değerler arasında yer alan sosyal değeri benimseyen bireyin en önemli özelliği; insanı sevmesi, yardımda bulunması ve bencil olmamasıdır. Bu bireyin en önemli değeri, insan sevgisidir (Güngör 1995). Öğrencilerin sosyal değeri temel değer olarak ifade etmesi hemşirelik mesleğinin temel amacı olan insana yardım etmekle bütünleşmesi açısından oldukça umut verici ve sevindirici bir bulgu olup, sosyal değer öğretim yılı başında ve sonunda aynı düzeyi korumasında hemşirelik eğitiminin biçimlendirici etkisi olduğu şeklinde

yorumlanabilir.

Siyasi değerlerin sosyal değerlerden sonra yer alması ve bilimsel değerlerin altıncı sırada yer alması çalışmanın önemli bulgularındandır. Bu durum Türk Eğitim Sistemi ve üniversiteler için dikkat çekici bir bulgudur. Siyasi ilişkilerin, bilimsel değerlerin önünde yer aldığı bir toplumda siyasi değerlerin ön plana çıkması beklenebilir bir durumdur. Ancak başka bir bakış açısıyla siyasi değerlerin bilimsel değerlerin önüne geçmesi, toplumun hukuk ve demokrasi isteğinin bir yansıması olabilir. Siyasi değer ekonomik değeri izlemesi ise, öğrencilerin kendileri için pratik ve yararlı olana önem verme eğiliminde ve ekonomik kaygı içinde oldukları şeklinde yorumlanabilir. Bilimsel değerleri daha alt sıralarda tercih etmeleri de bu düşüncüyü daha da beslemektedir.

Bu çalışmanın önemli bir diğer bulgusu da, dini değerlerin bütün değerlerden daha geri plana atılmasıdır. Güngör (1998), Atay (2003), Yapıcı ve Zengin (2003) tarafından yapılan çalışmalarda da dini değerler alt sıralarda yer almaktadır. Bu sonuç, eğitim düzeyi yüksek olanların dini değerleri bir temel değer olarak görmekten ziyade, araç değer olarak tercih ettikleri şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 1. Hemşirelik Öğrencilerinin Öğretim Yılı Başında ve Sonundaki Bireysel Değerlerinin Karşılaştırılması (s=132)

Hemşirelik Öğrencilerinin Bireysel Değerleri	Öğretim Yılı Başı		Öğretim Yılı Sonu		t ^s	Anlamlılık
	Ortanca	Ort.±SS	Ortanca	Ort.±SS		
Sosyal Değerler	5.00	5.83±3.54	5.00	5.11±3.48	1.811	0.072
Siyasi Değerler	4.00	4.39±3.44	4.00	4.14±3.26	0.632	0.528
İktisadi/Ekonomik Değerler	4.00	4.33±3.31	5.00	5.03±3.98	-1.750	0.082
Estetik Değerler	4.00	4.23±3.60	4.00	3.97±3.31	0.615	0.539
Ahlaki Değerler	4.00	4.12±3.08	4.00	4.04±2.76	0.247	0.806
Teorik/Bilimsel Değerler	1.00	2.57±3.09	2.00	2.92±3.19	-0.881	0.380
Dini Değerler	0.00	2.32±3.10	2.00	2.77±3.19	-1.448	0.150

t^sPaired Samples t-test

Hemşirelik Öğrencilerinin Öğretim Yılı Başında Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Bireysel Değerleri

Tablo 2'de öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine göre Değer Tercihleri Ölçeği'nden aldıkları puanların dağılımı görülmektedir. Öğrencilerin yaşamının önemli bir bölümünü geçirdiği köy/kasaba/şehir değişkenine göre iktisadi/ekonomik değer puanları arasında istatistiksel anlamlılıkta fark bulunmuştur. Yaşamının önemli bir bölümünü şehirde geçiren öğrencilerin iktisadi/ekonomik

değer puanları, köy ve kasabada geçirenlerden istatistiksel anlamlılıkla yüksek saptanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin değer puanları annesinin eğitim düzeyine göre incelendiğinde; sadece iktisadi/ekonomik değer puanlarında istatistiksel anlamlılık taşıyan fark bulunmuştur. Annesi ilkökul mezunu hemşirelik öğrencilerinin iktisadi/ekonomik değer puanları, üniversite ve daha üstü eğitim görenlerden ve okuryazar olmayanlardan istatistiksel anlamlılıkla yüksek saptanmıştır.

Hemşirelik öğrencilerinin değer

puanları, gelir durumuna göre incelendiğinde, sadece iktisadi/ekonomik değer puanlarında istatistiksel anlamlılıkta fark bulunmuştur ($p \leq 0.01$). Gelirinin giderlerini karşıladığını ifade eden grubun iktisadi/ekonomik değer puanları, gelirinin giderlerini karşılamadığını ifade edenlere göre istatistiksel anlamlılıkla daha yüksektir (Tablo 2).

Öğrencilerin cinsiyet, yaş, mezun olunan lise, babanın eğitim durumu, hemşirelik mesleğini isteyerek seçme durumu değişkenlerine göre bireysel değer puanlarında istatistiksel anlamlılıkla fark oluşmadığı saptanmıştır ($p > 0.05$) (Tablo 2).

Öğrencilerin bireysel değerleri ile demografik özellikleri arasındaki ilişki incelendiğinde; yaşamının büyük bir bölümünü şehirde geçirenlerin ekonomik değerlerinin yüksek olduğu görülmüştür. Güngör'ün (1998) sınıflamasında ekonomik değerlere öncelik veren bireylerin kendileri için pratik ve yararlı olana önem verdikleri, rahat ve konforlu bir hayatı tercih ettikleri belirtilmektedir. Sosyal öğrenme teorisinin temel varsayımları dikkate alınarak değerlerin kişinin yaşadığı sosyo-kültürel çevreden beslenerek geliştiği rahatlıkla ifade edilebilir. Bu bulgu, şehirde yaşayanların daha rahat ve konforlu bir yaşamı tercih ettikleri anlamına gelebilir.

Annelerinin eğitim düzeyi düşük olan öğrencilerin, ekonomik değerinin öne çıktığı belirlenmiştir. Bu sonuç, öğrencilerin kendilerine ekonomik açıdan güvence veren işleri yapma ve kayda değer bir gelir elde etme eğilimi içinde oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Öğrencilerin iktisadi/ekonomik değerlerinin ekonomik durumdan etkilendiği ve gelirinin iyi olduğunu ifade eden öğrencilerin iktisadi/ekonomik değer puan ortalamasının, gelirinin iyi olmadığını ifade eden öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuç

öğrencilerin faydacı değerleri ön planda tutma, kendileri için yararlı ve pratik olana daha çok önem verme eğilimi içinde oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Öğrencilerin değer tercih sıralamasında her ne kadar ortalama puanlarında küçük farklılıklar olsa da cinsiyetin değer tercihlerinde anlamlı düzeyde bir fark yaratmadığı belirlenmiştir. Atay (2003), Aydın (2003), Saraç ve Kılıçgil (2004), Sarı (2005), Sezgin (2007), Ünal, Gürhan, Saral ve Özbaş (2008), Yapıcı ve Zengin (2003) cinsiyetin değer tercihlerinde anlamlı düzeyde bir fark ortaya çıkarmadığını bulmuşlardır. Cinsiyet yalnızca Türkiye'de değil, dünyanın her yerinde alt-kültür grupları meydana getiren en önemli değişkendir. Bu değişkene bağlı olarak meydana gelen tutum ve davranış farklarının geleneksel toplumdan sanayi toplumuna geçiş sırasında gitgide azaldığı görülmektedir. Toplumun iki cins arasında gitgide daha az fark gözetilen bir yapıya yönelmiş bulunması, kadın ve erkeklerin ortak kültürü paylaşması anlamını taşımaktadır. Çalışmamızda, kadın ve erkekler arasında fark çıkmaması bu özelliklere bağlanabilir.

Öğrencilerin mezun oldukları okul ile değer tercihleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Benzer şekilde Aydın (2003), Martin, Yarbrough and Alfred (2003), Yapıcı ve Zengin (2003) mezun olunan okulun değer tercihlerinde anlamlı düzeyde bir fark ortaya çıkarmadığını bulmuşlardır. Ayrıca öğrencilerin değer tercih sıralamasında her ne kadar ortalama puanlarında küçük farklılıklar olsa da yaş, babanın öğrenim durumu, hemşireliği isteyerek seçme faktörünün değer tercihlerini anlamlı düzeyde etkilemediğini söylemek mümkündür.

Tablo 2. Hemşirelik Öğrencilerinin Öğretim Yılı Başında Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Bireysel Değerlerinin Karşılaştırılması (n=143)

	Sayı	%	Sosyal Değerler	Siyasi Değerler	İktisadi/Ekonomik Değerler	Estetik Değerler	Ahlaki Değerler	Teorik/Bilimsel Değerler	Dini Değerler
			Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS
Cinsiyet									
Kadın	114	79.7	5.82±3.62	4.42±3.40	4.46±3.32	4.18±3.67	4.08±3.05	2.59±2.94	2.28±3.11
Erkek	29	20.3	6.62±3.28	3.93±3.45	3.66±3.27	4.28±3.18	4.28±3.39	2.34±3.38	2.38±2.80
			Z=-1.17 p=0.243	Z=-0.81 p=0.418	Z=-1.15 p=0.249	Z=-0.28 p=0.779	Z=-0.24 p=0.812	Z=-0.76 p=0.445	Z=-0.54 p=0.593
Yaş									
17-19	118	82.5	5.89±3.53	4.45±3.56	4.49±3.37	4.09±3.52	4.08±3.12	2.45±3.00	2.31±2.96
20 ve ↑	25	17.5	6.44±3.71	3.72±2.56	3.40±2.92	4.72±3.84	4.28±3.12	2.96±3.16	2.24±3.43
			Z=-0.78 p=0.434	Z=-0.74 p=0.458	Z=-1.43 p=0.154	Z=-0.72 p=0.473	Z=-0.28 p=0.781	Z=-1.05 p=0.295	Z=-0.43 p=0.670
Yaş ortalaması (Min.-Maks.)	18.94±1.41 (17-26)		r=-0.023 p=0.788	r=0.053 p=0.530	r=-0.107 p=0.202	r=0.019 p=0.823	r=0.054 p=0.519	r=0.127 p=0.130	r=-0.113 p=0.180
Mezun Olunan Lise									
Düz Lise	39	27.3	5.92±3.74	4.36±3.51	3.41±2.95	3.74±3.55	4.56±3.44	2.92±3.26	2.79±3.71
Süper Lise	15	10.5	6.40±3.81	4.07±3.49	5.13±3.74	4.07±3.81	3.53±2.26	3.00±3.55	1.80±2.31
Anadolu/Fen Lisesi/Özel Lise	70	49.0	6.24±3.51	4.24±3.56	4.20±3.22	4.54±3.56	4.04±3.28	2.23±2.92	2.19±2.89
Sağlık Meslek Lisesi	19	13.3	4.84±3.17	4.74±2.68	5.84±3.58	4.00±3.61	3.95±2.34	2.53±2.55	2.11±2.60
			x ² =2.38 p=0.498	x ² =1.00 p=0.801	x ² =7.16 p=0.067	x ² =1.52 p=0.679	x ² =0.77 p=0.858	x ² =1.96 p=0.581	x ² =0.51 p=0.917
Yaşamının önemli bir bölümünü geçirdiği yerleşim yeri									
Şehir	80	55.9	5.53±3.58	4.43±3.39	5.01±3.38	4.14±3.38	3.68±3.17	2.53±3.19	2.49±3.33
Kasaba	45	31.5	6.82±3.56	3.98±3.01	3.51±3.17	4.40±3.86	4.76±2.96	2.44±2.63	1.93±2.50
Köy	18	12.6	5.94±3.23	4.72±4.43	3.11±2.65	4.00±3.80	4.50±3.07	2.83±3.31	2.39±2.95
			x ² =3.76 p=0.153	x ² =0.45 p=0.799	x ² =8.49 p=0.014	x ² =0.16 p=0.925	x ² =4.62 p=0.099	x ² =0.234 p=0.889	x ² =0.26 p=0.880
Annenin öğrenim durumu									
			x ² =5.49 p=0.240	x ² =1.53 p=0.821	x ² =14.94 p=0.007	x ² =2.72 p=0.605	x ² =0.188 p=0.996	x ² =4.27 p=0.371	x ² =7.02 p=0.135
Babanın öğrenim durumu									
Okuma-yazması yok	7	4.9	4.71±2.87	3.57±3.82	3.29±2.50	6.29±4.75	4.43±4.43	2.00±2.83	2.43±2.51
Okur-yazar	11	7.7	6.64±4.37	4.55±2.94	2.09±2.77	3.00±2.57	4.91±3.11	2.73±3.61	4.09±5.07
İlköğretim mezunu	63	44.1	6.13±3.59	4.19±3.88	4.81±3.18	4.24±3.49	3.83±3.20	2.21±2.62	2.40±2.94
Ortaöğretim mezunu	47	32.9	5.94±3.51	4.49±2.96	4.34±3.56	4.34±3.81	3.96±2.71	2.74±3.40	2.19±2.86
Üniversite ve lisanüstü mezunu	15	10.5	5.67±3.50	4.53±3.04	4.13±3.36	3.53±3.04	5.13±3.38	3.40±3.16	0.87±1.55
			x ² =1.37 p=0.849	x ² =1.76 p=0.780	x ² =7.57 p=0.109	x ² =3.55 p=0.470	x ² =2.97 p=0.563	x ² =1.75 p=0.781	x ² =4.54 p=0.348
Ekonomik gelirin giderlerini karşılama durumu									
Evet	61	42.7	6.48±3.75	3.98±3.58	5.21±3.36	3.92±3.59	4.00±3.03	2.23±2.92	2.00±2.39
Hayır	82	57.3	5.62±3.38	4.57±3.27	3.62±3.13	4.41±3.56	4.21±3.19	2.77±3.10	2.52±3.44
			Z=-1.34 p=0.180	Z=-1.33 p=0.184	Z=-2.87 p=0.004	Z=-0.70 p=0.481	Z=-0.32 p=0.749	Z=-1.47 p=0.141	Z=-0.03 p=0.974
Hemşireliği isteyerek seçme durumu									
Evet	124	86.7	5.93±3.61	4.30±3.56	4.40±3.42	4.16±3.54	4.19±3.15	2.60±3.07	2.21±3.01
Hayır	19	13.3	6.37±3.22	4.47±2.22	3.63±2.48	4.47±3.85	3.63±2.87	2.16±2.79	2.89±3.25
			Z=-0.57 p=0.570	Z=-0.49 p=0.627	Z=-0.76 p=0.448	Z=-0.31 p=0.754	Z=-0.64 p=0.522	Z=-0.57 p=0.572	Z=-0.93 p=0.350

*Korelasyon 0.05 düzeyinde (2-tailed) anlamlıdır.

Hemşirelik Profesyonel Değerleri

Hemşirelik öğrencilerinin mesleki değerleri incelendiğinde; öğrencilerin çoğunluğunun “Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği”nin maddelerinin çok önemli olduğunu ifade ettikleri ve potansiyel puan dağılımları gözönüne alındığında; öğrencilerin, alt ölçeklerden ve ölçeğin toplamından üst sınıra yakın puanlar aldıkları belirlenmiştir (Tablo 3). Bu çalışmada öğrencilerin, hemşirelerin

Öğrencilerinin

profesyonel değerleri ölçeğinin toplam puanından üst sınıra yakın puan aldığı, her maddeyi önemli gördükleri belirlenmiştir. Bu sonuç, öğretim yılı sonunda öğrencilerin mesleki uygulamalarının etik ilkeler ve mesleki değerlerle yüklü olduğunu düşündürmektedir. Diğer yandan birinci yılda öğrencilere mesleki değerlerin kazanılmasında hemşirelik eğitiminin önemli düzeyde katkısı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 3. Hemşirelik Öğrencilerinin Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeğine Göre Profesyonel Değerleri (s=133)

Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeğinin Alt Ölçekleri	Potansiyel Dağılım	Ortanca	Ort.±SS
Hemşire, bireyin sosyal ve ekonomik durumuna, kişisel özelliklerine ve sağlık sorunlarına bakmaksızın, insan onuruna ve bireyselliğine saygı duyarak hizmet verir	5-25	21.00	20.73±3.24
Hemşire toplumun sağlık gereksinimlerini karşılamak, toplumsal ve ulusal çalışmalarını geliştirmek için diğer sağlık disiplini üyeleri ve diğer sektörlerle işbirliği yapar	5-25	19.00	19.42±3.10
Hemşire bireysel hemşirelik karar ve faaliyetlerinin sorumluluk ve yükümlülüğünü üstlenir	4-20	17.00	16.38±2.57
Hemşire mesleki kuruluşlar aracılığı ile yüksek nitelikte hemşirelik bakımını sağlayacak koşulları yerleştirme ve sürdürme çalışmalarına katılır	4-20	17.00	16.23±2.57
Hemşire yüksek nitelikte bakımı sağlar	4-20	16.00	15.21±2.61
Hemşire bakım işlevlerini ve sorumluluklarını paylaşacağı kişilerin seçiminde uzmanlık, yeterlilik ölçütlerini kullanarak karar verir	4-20	16.00	15.53±2.53
Hemşire mesleki uygulamalarını ve standartlarını yükselten çalışmalara katılır	4-20	16.00	15.64±2.71
Hemşire bireyin ve toplumun sağlık bakımı ve güvenliği açısından yetersiz, yasaya ve deontolojiye uymayan bir kişinin girişimini önleyecek şekilde davranır	4-20	15.00	15.13±2.54
Hemşire mesleki bilgi birikimine katkıda bulunacak çalışma ve faaliyetlere katılır	4-20	15.00	15.60±2.68
Hemşire bireye ait özel bilgi ve sırları kişisel mahremiyet hakkı olarak niteler ve korur	3-15	13.00	12.59±2.00
Hemşire toplumu yanlış bilgilendirme ve yanlış anlaşılardan korumak ve hemşirelik bütünlüğünü sağlamak için mesleki kuruluşların çalışmalarına katılır	3-15	13.00	12.35±1.98
Toplam Puan	44-220	178.00	174.81±23.63

Tablo 4’de hemşirelik öğrencilerin profesyonel değerlerinin sıralaması incelendiğinde; birinci sıradaki değer insan onuru (%41.4) olduğu ve bunu sırası ile özgürlük (%14.3) ve doğruluğun (%13.5) izlediği; ikinci sıradaki değer yine insan onuru olduğu (%21.8) ve bunu sırası ile adalet (%20.3) ve özgürlüğün (%19.5) izlediği; üçüncü sıradaki değer adalet olduğu (%22.6) ve bunu sırası ile eşitlik (%21.8) ve doğruluğun (%15.8) izlediği;

dördüncü sıradaki değer adalet olduğu (%26.3) ve bunu sırası ile eşitlik (%20.3) ve doğruluğun (%18.8) izlediği; beşinci sıradaki değer doğruluk olduğu (%24.8) ve bunu sırası ile eşitlik (%21.1) ve özgürlüğün (%15.0) izlediği; altıncı sıradaki değer altruizm olduğu (%29.3) ve bunu sırası ile özgürlük (%27.1), ve adaletin (%12.8) izlediği; yedinci sıradaki değer estetik olduğu (%70.7) ve bunu sırası ile altruizm (%12.8) ve eşitliğin (%4.5) izlediği saptanmıştır.

Profesyonel değerlerin öncelik sıralamasında, öğrencilerin çoğunluğunun insan onurunu birinci ve ikinci sıraya yerleştirmesi; bunu adalet ve doğruluğun izlemesi profesyonel değer puanlarından en yüksek ortalamaya sahip olan “insan onuruna ve bireyselliğine saygı duyarak hizmet verme” maddesiyle ve bireysel değerlerdeki sosyal değerler maddesiyle örtüşmektedir. Altun’un (2002) Kocaeli Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik öğrencilerinin kişisel değerleri ve meslek seçimine etki eden değerleri konulu çalışmasında öğrencilerden, kendilerini

tanımlayan mesleki değerleri seçmeleri istenmiş, öğrenciler birçok mesleki değeri seçmiş ve sıralamada insan onuru, adalet, eşitlik, altruizm, doğruluk, estetik ve özgürlük olarak belirlenmiştir. Orak (2005), lisans mezunu hemşireler ile yaptığı çalışmada değer öncelik sıralamasında insan onurunun ilk sırada, adaletin ikinci sırada yer aldığını bulmuştur. Bu sonuçlar, öğrencilerin mesleki uygulamalarını, insana ve bireyselliğine saygı duyarak gerçekleştireceğini düşündürmektedir.

Tablo 4. Hemşirelik Öğrencilerinin Profesyonel Değerlerinin Sıralaması (s=133)

Profesyonel Değerler	1. sıra		2. sıra		3. sıra		4. sıra		5. sıra		6. sıra		7. sıra	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İnsan Onuru	55	41.4	29	21.8	19	14.3	15	11.3	10	7.5	3	2.3	2	1.5
Eşitlik	16	12.0	17	12.8	29	21.8	27	20.3	28	21.1	10	7.5	6	4.5
Doğruluk	18	13.5	18	13.5	21	15.8	25	18.8	33	24.8	14	10.5	4	3.0
Altruizm	16	12.0	14	10.5	14	10.5	15	11.3	18	13.5	39	29.3	17	12.8
Adalet	7	5.3	27	20.3	30	22.6	35	26.3	12	9.0	17	12.8	5	3.8
Estetik	2	1.5	2	1.5	3	2.3	5	3.8	13	9.8	14	10.5	94	70.7
Özgürlük	19	14.3	26	19.5	16	12.0	11	8.3	20	15.0	36	27.1	5	3.8

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğrencilerin değer tercihlerinde, genelde benzerliklerin olduğu görülmektedir. Bunu hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin ortak kültür etkileşimi ve hemşirelik eğitiminin biçimlendirici etkisi ile açıklamak mümkündür.

Sonuç olarak; öğrencilerin bireysel değerlerde öğretim yılının başında ve sonunda sosyal değeri, mesleki değerlerden insan onurunu tercih ettikleri, mesleki değerlerin

tümüne üst sınıra yakın düzeyde önem verdikleri belirlenmiştir. Bu sonuçlar hemşirelik öğrencilerinin mesleki davranışlarının etik ilkeler ve değerlerle yüklü olduğuna işaret etmektedir. Bu tür çalışmalar farklı bölümlerde okuyan öğrencilerle karşılaştırmalı olarak yapılabilir. Böylece hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin, almayan öğrencilerden hangi yönlerden farklılaştığı tespit edilebilir.

KAYNAKLAR

- Akgül A.** Tıbbi Araştırmalarda istatistiksel analiz teknikleri “SPSS uygulamaları”. 3. Baskı. Ankara: Emek Ofset; 2005. p.98-104, 164-185.
- Altun İ.** Burnout and Nurses’ Personal and Professional Values. *Nursing Ethics* 2002; 9: 269-278.
- Altun Akbaba S.** Eğitim Yönetimi ve Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi* 2003; 1(1): 7-18.
- Atay S.** Türk Yönetici Adaylarının, Siyasal ve Dini Tercihleri ile Yaşam Değerleri Arasındaki İlişki. *Değerler Eğitimi Dergisi* 2003; 1(3): 87-120.
- Aydın M.** Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi* 2003; 1(3): 121-144.
- Babadağ K.** Hemşirelik Araştırmalarında Etik. *Hemşirelik Bülteni* 1995; 9(38): 1-11.

- Babadağ K.** Hemşirelik ve değerler. 1. Baskı. Ankara: Alter Yayıncılık; 2010. p. 31-55.
- Eddy ME, Elfrink V, Weis D et al.** Importance of Professional Nursing Values: A National Study of Baccalaureate Programs. *Journal of Nursing Education* 1994; 33 (6): 257-262.
- Fry ST, Johnstone M.** Ethics in nursing practice: A guide to ethical decision making. Bağ B, editör. *Hemşirelik Uygulamalarında Etik*. Erzurum: Aktif Yayınevi; 2000. p. 5-10.
- Güngör E.** Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar-Ahlak psikolojisi, ahlaki değerler ve ahlaki gelişme. 2. Baskı. İstanbul: Ötügen Yayınları; 1998. p. 73-119.

İmamoğlu EO, Aygün ZK. 1970'lerden 1990'lara Değerler: Üniversite Düzeyinde Gözlenen Zaman, Kuşak ve Cinsiyet Farklılıkları. Türk Psikoloji Dergisi 1999; 14 (44): 1-22.

Martin P, Yarbrough S, Alfred D. Professional Values Held by Baccalaureate and Associate Degree Nursing Students. Journal of Nursing Scholarship 2003; 35 (3): 291-296.

Orak NŞ. İstanbul İli'ndeki Hemşirelerin Profesyonel Hemşirelik Değerleri ve Etkileyen Faktörlerin Analizi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul 2005.

Özdamar K. SPSS İle Biyoistatistik. 4. Baskı. Eskişehir: Kaan Kitapevi; 2001. p. 187-215, 227-247, 339-369.

Rassin M. Nurses' Professional and Personal Values. Nursing Ethics 2008; 15 (5): 614-630.

Saraç G, Kılıçgil E. Farklı Ülkelerin Üniversite Bayan ve Erkek Takım Voleybolcularının Sosyal Değer Anlayışları. Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 2004; 11(2): 81-89.

Sarı E. Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. Değerler Eğitimi Dergisi 2005; 3 (10): 73-88.

Sezgin F. İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Bireysel ve Örgütsel Değerlere İlişkin Önem Sıralamaları. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi 2007; 27 (1): 59-85.

Thorpe K, Loo R. The Values Profile of Nursing Undergraduate Students: Implications for Education and Professional Development. Journal of Nursing Education 2003; 42 (2): 83-90.

Ünal S, Gürhan N, Saral E, Özbaş AA. Hemşirelik Öğrencilerinin Sosyodemografik Özellikleri ve Hemşirelik Mesleğini Seçme Nedenleri. İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2008; 16 (63): 179-187.

Weis M, Schank J. Toward Building an International Consensus in Professional Values. Nurse Education Today 1997; 17 (5): 366-369.

Yapıcı A, Zengin ZS. İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Tercih Sıralamaları Üzerine Psikolojik Bir Araştırma: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği. Değerler Eğitimi Dergisi 2003; 1 (4): 173-206.

Yılmaz E. Öğretmenlerin Değer Tercihlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Değerler Eğitimi Dergisi 2009;7 (17): 109-128.